LUSİTANYALILAR

LUÍS DE CAMÕES

Portekizce Aslından Açıklamalarla Çeviren:
İbrahim Aybek

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1740
EDEBÎ ESERLER: 894

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-164-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

Özgün Adı: *Os Lusíadas*

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Baskı ve Cilt: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5
Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika No: 45103

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Luís de Camões: 1524 ya da 1525 yılında doğduğu tahmin edilen Luís de Camões'in hayatı hakkında çok fazla şey bilinmemektedir. Şairin ailesinin kökeni, Portekiz'in kuzeyindeki Galiçya bölgesine dayanmaktadır. Ailesine mensup kişiler, ülkenin muhtelif illerine çok farklı sosyal statü ve meslek grubuna sahip insanlar olarak yayılmışlardır. Camões'in herhangi bir üniversitede eğitim aldığını gösteren resmî bir kayıt bulunamamıştır ancak metninde ortaya koyduğu bilgiler döneminde çok iyi bir üniversite eğitimi aldığının açık bir göstergesidir. Bu eğitimi Koimbra Üniversitesinden aldığı düşünülmektedir.

Camões'in Hindistan'a gitmeden önce 1552 senesinden sonraki dönemde yazdığı şiirlere bakıldığında Lizbon sarayıyla yakın ilişkiler içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Lizbon'a döndükten sonra şairin *Anedotas Portuguesas e Memórias Biográficas da Corte Quinhentista* (Portekiz Anekdotları ve Biyografik Hatıralar) isimli esere katkı yaptığı düşünülmektedir. 1552 yılında yazdığı üç mektupta, cinsellik içeren konulardan ve bohem bir yaşamdan bahseden şairin, bu yıllarda Lizbon'da, tavernalardan çıkmayıp fahişelerle düşüp kalkarak kuralsız bir hayat sürdüğü anlaşılmaktadır. Camões, Lizbon'daki bu serkeş hayattan kurtulmak için 24 Mart 1553'te Fernão Alvares Cabral'ın filosunda Hindistan göreviyle sefere çıkmıştır.

1553 yılının Kasım ayında Goa'ya varan Camões, Kral Naibi Afonso de Noronha'nın emriyle Malabar sahillerine yapılan seferlerde, 1554 yılında, Hindistan'daki yeni Kral Naibi Mascarenhas döneminde, ise Osmanlı ticaret gemilerini engellemek üzere Kızıldeniz'in girişindeki Babülmendep Boğazı'nda ve Basra Körfezi'nde görevlendirilmişti. Bunları takiben de üç yıllık zorunlu askerlik görevini tamamlamıştı. Görevi esnasında devlet erkânına yönelik hicivler yazan Camões tepki çekmeye başlamıştır. Hicivlere konu olan kişilerin şikâyetleri üzerine yahut Makau'da kurulan ticaret merkezindeki görevinde yaptığı usulsüzlükler dolayısıyla 1555 yılında göreve gelen Hindistan Valisi Francisco Barreto tarafından azledilip hapse atılmıştır.

1567 yılında Camões, *Lusitanyalılar* adlı eserini yayımlama niyetiyle Portekiz'e geri dönmek istemiştir. Fakat çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle Mozambik'te gemiden inen şair, burada tam bir düşkün hayatı geçirmiş ve verilen sadakalarla yaşamını sürdürmüş, bazı asillerin yolculuk masrafını karşılamasıyla Portekiz'e geri dönebilmiştir.

1572 yılında *Lusitanyalıları* tamamlayan Camões, Kral I. Sebastiao'dan eseri karşılığında mütevazı bir ödeme almış ve kısa süreli refaha kavuşmuştur. Ancak ödemelerin düzensiz oluşu ve devam etmemesi sonucunda şair, hayatının sonbaharında yeniden sefalete düşmüştür.

1580 yılında ölen Camões'in nereye gömüldüğü belirsizdir. Kimsesizler mezarlığına gömüldüğü düşünülmektedir. Şairin kıymeti anlaşıldıktan sonra, ölümünün 300. yılında sembolik naaşı coğrafi keşiflerin çıkış noktası olan Belem'de bulunan Jeronimos Manastırı'na nakledilmiştir. Vasco da Gama'nın mezarıyla denk hiyerarşide yaptırılan lahit, günümüzde şairin mezarı kabul edilmektedir.

İbrahim Aybek: 1987 Konya doğumludur. Çocukluğunu ve gençliğini Konya'da geçirmiş, 2010 yılında YTÜ Mimarlık Bölümünden mezun olmuştur. 2008'de "Öğrenci Değişim Programı"na katılarak Lizbon'da bulunan Faculdade de Arquitectura'da bir yıl eğitim görmüştür. Bir süre Konya'da mimarlık yapan Aybek, 2015 yılından itibaren kariyerine uluslararası işbirliği alanında devam etmiştir. 2017-2018 yıllarında TİKA'nın Mozambik'te bulunan Maputo Program Koordinasyon Ofisi'nin kurucu koordinatörlüğünü yapmıştır.

İki çocuk babası olan Aybek, Portekizce, İspanyolca ve İngilizce bilmekte, Fransızca okumaktadır.

Telif:
30 Günde Portekizce, Fono Yayınları, Ocak 2013.
Portekizce Dil Kartları, Delta Kültür Yayınları, Eylül 2015.
Portekizce Temel Dilbilgisi, Delta Kültür Yayınları, Ocak 2018.
Usturlap Kullanım Kılavuzu, KDY, Haziran 2021

Çeviri:
Hashim Cabrera, *İslam ve Çağdaş Sanat*, (İspanyolcadan Çeviri) Hece Yayınları, Aralık 2017.
Hashim Cabrera, *İşrak - Ruhun Renkleri*, (İspanyolcadan Çeviri), Hece Yayınları, Ekim 2019.

Süreli Yayın:
"Ayın Söyleşisi: Hashim Cabrera", *Hece*, 268, Nisan 2019.
"Mankala'nın Afrikalı Kuzeni Ntxuva", *BBN Vizyon*, 6, Ocak-Şubat 2021.
"Hashim Cabrera ile Söyleşi", *Hece Sanat Özel Sayısı*, 2021.

İÇİNDEKİLER

Çeviriye Dair 13
Lusitanyalılar: Bir Halkın Epik Şiiri ve Modernitenin Övgüsü / Luís Reto 17
GİRİŞ 21
İBERYA YARIMADASI TARİHİ (1570'e kadar) 21
İberya Yarımadası 21
Müslüman İspanya Dönemi 21
Yeniden Fetih (Rekonkista) Hareketleri 24
Portekiz'in Kuruluşu 24
Afrika'ya Açılma ve Erken Dönem Coğrafi Keşifleri 25
Büyük Coğrafi Keşiflerin Başlaması 26
Hindistan'da Güç Mücadelesi 27
COĞRAFYA VE HARİTACILIK ALANINDAKİ GELİŞMELER 29
Antik Dünyanın Coğrafyacıları 29
İslamiyetin Altın Çağında Müslüman Coğrafyacılar 30
On Dördüncü Yüzyıl Sonrası Batı Haritacılığı 31
COĞRAFİ KEŞİFLER DÖNEMİNDE OSMANLI DEVLETİ 35

1597 basımında Episkoposluk tarafından kitabın başına eklenen izah 41

LUSİTANYALILAR

BİRİNCİ ŞARKI

Temanın sunulması 47
Kral I. Sebastiao'ya sesleniş 48
Olympos Dağı'nda Portekizlilerin durumunu tartışmak için toplanan tanrılar kurultayı 52
Mozambik Adası yakınlarına gelen Vasco da Gama filotillasının başından geçenler 57
Mozambik Adası'nın emirinin kafile ile teması 62
Tanrı Bakkhos'un Portekizlilerin Hindistan'a gidişini engellemek için ilk girişimi . 65
Tanrı Bakkhos'a kulak veren Mozambik Adası emirinin Portekizlileri durdurma çabaları ve Portekizlilerin verdiği karşılık 67
Mozambik'ten alınan rehberin kafileyi yeni bir hileyle Kilve'ye götürmeye çalışması 70
Mozambik Adası'ndan alınan rehberin, kafileyi Mombasa'ya götürüşü 72

İKİNCİ ŞARKI

Mombasa yakınlarına demirleyen filonun başından geçenler 77
Tanrı Bakkhos'un Mombasa'da kafilenin elçilerini kandırmak için Hıristiyan kılığına girmesi 79
Venüs'ün Mozambik Adası'nda olduğu gibi Mombasa'da da kafileyi Tanrı Bakkhos'un tuzağından kurtarışı 81

Venüs'ün yerkürede yaşananları anlatmak için pederi Jüpiter'in huzuruna çıkışı ... 85
Jüpiter'in, Portekizlilerin geleceği hakkında kehaneti ... 88
Merkür'ün, Jüpiter'in emriyle Melindelilerin ve Vasco da Gama'nın rüyasına girmesi ... 91
Kafilenin Mombasa'dan Melinde'ye doğru yol alması ... 93
Kafilenin Melinde'ye varmasıyla halkının ve emirinin yaşadığı sevinç ... 95
Melinde Emiri ile Vasco da Gama'nın elçisinin konuşması ... 96
Melinde emirinin Vasco da Gama ile buluşmak üzere kafileye doğru hareket edişi ... 100
Vasco da Gama ile Melinde emirinin konuşmaya başlaması ... 103

ÜÇÜNCÜ ŞARKI

Melinde emiri ile Vasco da Gama'nın sohbeti ... 109
Vasco da Gama'nın Avrupa kıtasını ve çevresini tasvir edişi ... 110
Portekizlilerin ataları ... 114
İspanya'da Rekonkista hareketinin başlangıcı ... 115
Leon prensesi Teresa ile Portekiz kontu Henrik'in evliliği ve Rekonkista hareketinin yayılması ... 115
Portekiz Kontu Henrik'in ölümünden sonra Kontes Teresa ile oğlu Afonso'nun mücadelesi ve Portekiz'in kuruluşu ... 116
Egas Moniz'in Kastilyalılar ile Portekizliler arasında uzlaşı sağlanması için kendini feda etmesi ... 117
Endülüslere karşı Portekiz'de kazanılan ilk büyük savaş olan Ouirik Savaşı ... 119
Ouirik Savaşı'nın kazanılmasından sonra, Tejo Nehri yakınlarındaki diğer şehirlerin alınışı (Lizbon, Leiria, Santarem, Arronches) ... 122
Lizbon'un düşmesinden sonra bölgedeki diğer şehirlerin alınışı (Obidos, Alenquer, Torres Vedras, Elvas, Moura, Serpa, Alcacer do Sal, Beja, Palmela, Sessimbra) .. 124
Kral I. Afonso'nun Batalyevs (Badajoz) Kuşatması ve Leon'un baskını ile geri çekilmesi ... 126
Muvahhid Halifesi Emirülmüminin'in Portekiz'de kaybedilen şehirleri geri alma çabası ... 128
Kral I. Afonso'nun ölümünün ardından Sancho'nun Endülüslülerle yaptığı savaşlar ... 130
I. Sancho'nun ölmesiyle tahta çıkan krallar II. Afonso, II. Sancho, III. Afonso ve I. Dinis dönemleri ... 131
Portekiz Kralı IV. Afonso'nun Kastilya ile birlikte Endülüslülere karşı giriştiği Salado Nehri Muharebesi ... 133
Prens Pedro'nun yasak aşkı Ines de Castro'nun öldürülüşü ... 138
Portekiz Kralı I. Fernando dönemi ... 143

DÖRDÜNCÜ ŞARKI

Kral Fernando'nun ölümüyle yaşanan fetret devri, Aljubarrota Savaşı'nı hazırlayan şartlar ... 147
Nuno Alvares'in manda himayesini savunan asillere hitabı ... 150
Aljubarrota Savaşı ... 152

Afrika'ya düzenlenen ilk akınlar ... 158
V. Afonso döneminde Afrika'ya yapılan seferler ve Toro Savaşı ... 160
II. Joao dönemi ve Portekiz elçilerinin Akdeniz üzerinden Hindistan'a varması ... 162
Kral I. Manuel dönemi ve denizden Hindistan seferine niyet edilmesi ... 163
Vasco da Gama'nın sefer için seçilişi ve Portekiz'den sefere çıkış ... 166
Restelolu ihtiyar ... 170

BEŞİNCİ ŞARKI

Portekiz'den ayrılan kafilenin ekvatora kadar olan yolculuğu ... 177
Ekvatordan güneye doğru ilerleyen filonun karşılaştığı sıra dışı olaylar ... 180
Güneybatı Afrika'da yerli bir kabile ile kurulan ilk temas ... 183
Ümit Burnu'nda karşılaştıkları Adamastor'un kehaneti ... 186
Kafilenin Ümit Burnu'nu geçişi ... 192
Kafilenin günümüzdeki Mozambik kıyılarında yolculuğu ... 193
Vasco da Gama'nın Melinde emiriyle sohbetinin sonu ... 198
Kâşiflere övgü ... 200

ALTINCI ŞARKI

Kafilenin Melinde'den aldığı rehberle Hint Okyanusu'na yeniden açılışı ... 205
Tanrı Bakkhos'un kafileyi engellemek için Neptün'ün sarayına gidişi ... 206
Neptün'ün sarayı ... 207
Neptün'ün denizlerdeki tanrılara çağrısı ... 209
Bakkhos'un deniz tanrılarına hitabı ... 211
Neptün'ün fermanıyla kafile üzerine büyük bir fırtına gönderilmesi ... 213
Fırtınadan habersiz kafileye Veloso'nun anlattığı "İngiltere'deki On iki Düellocu" hikâyesi ... 214
Hikâyeye dalan gemicilerin Aiolos'un gönderdiği fırtınaya gafil avlanışı ... 222
Venüs'ün, kâşifleri ölümcül fırtınadan kurtarışı ... 226
Korkunç fırtınanın ardından ufukta Hindistan'ın görülmesi ... 228
Kâşiflere övgü ... 228

YEDİNCİ ŞARKI

Camões Müslümanlarla Portekizliler kadar savaşmadıklarını düşündüğü diğer Avrupa milletlerini hicvediyor ... 233
Hindistan Yarımadası'nın ilk tasviri ... 236
Kafilenin Calicut'a varışı ve Bin Said'le Vasco da Gama'nın elçisinin konuşması ... 238
Calicut'ta Bin Said'in kafileyi ziyareti ve Calicut Krallığı hakkında bilgi verişi ... 240
Vasco da Gama ve heyetinin Calicut'a ayak basması ... 243
Vasco da Gama'nın Samori'nin huzuruna çıkışı ve hitabı ... 247
Samori'nin kafilenin kimliğini ve geliş amacını araştırması ... 249
Camões'in başına gelenlerden ötürü serzenişi ... 252

SEKİZİNCİ ŞARKI

Gemide Katval için hazırlanan bayraklardaki Portekizli kahramanlar ... 257
Viriatus ... 258

Sertorius 259
Dom Henrik, Macar 259
I. Afonso 259
Egas Moniz 260
Leon Kralı II. Ferdinand 261
Dom Fuas Roupinho 261
Henrik de Bonn 261
Teotonyus 262
Sancho ve Mem Moniz 262
Geraldo 262
Leon Kralı IX. Afonso 263
Marim Lopes 263
Dom Mateus 263
Dom Paio Correia 264
Gonçalo Ribeiro 264
Dom Nuno Alvares 266
Pero Rodrigues 266
Gil Fernandes ve Rui Pereira 266
Prens Pedro ve Prens Henrik 267
Dom Pedro 267
Calicut kâhinlerinin kehanetleri 269
Tanrı Bakkhos'un Calicutlu Müslümanların rüyasına girmesi 270
Calicutlu Müslümanların Portekizlilere karşı organize oluşu 271
Samori'nin Gama'yla yeniden konuşması 273
Samori'nin Gama'nın sözlerine ikna oluşu 277
Calicut valisinin Gama ve yanındakileri esir alışı 278
Gama ve heyetin serbest bırakılması karşılığında gemilerdeki malların satılmak üzere karaya gönderilmesi 281

DOKUZUNCU ŞARKI

Bin Said'in Müslümanların planlarını kafileye anlatması 288
Portekizli Simsarların Calicut'ta esir alınması 289
Aldığı bazı esirlerle ve mallarla Gama'nın Calicut'tan ayrılması 289
Lusitanileri ödüllendirmek isteyen Venüs'ün, oğlu Cupido'dan yardım istemesi ... 291
Camões'in Cupido'nun cezalandırdığı kavim üzerinden toplumun erdemsizlerini hicvi 293
Cupido'nun bozguncu bir halka saldırısı 294
Venüs ile Cupido'nun kâşiflere ödül için plan yapması 295
Cupido'nun kâşiflere âşık etmek için deniz perilerini avlaması 298
Venüs'ün hazırladığı aşk adasının tasviri 299
Kâşiflerin kendilerini bekleyen perilerden habersiz adaya ayak basmaları 303
Leonardo isimli askerin nazlı su perisine dil dökmesi 305
Tethys'in Vasco da Gama'ya görünmesi 308
Cesur ve faziletli insanlara övgü 309

ONUNCU ŞARKI

Kâşiflerle perilerin sofralarda eğlenmesi ... 313
Siren'in Hint Okyanusu'nda olacaklara dair kehaneti ... 315
Duarte Pacheco Pereira'nın icraatları ... 316
Malabar çevresindeki beyliklerin birleşerek Portekiz donanmasına saldırması ... 316
Pacheco'ya hakkını vermeyen Portekiz kralı I. Manuel'e hiciv ... 318
Francisco de Almeida ve oğlu Lourenço de Almeida'nın icraatları ... 319
I. Chaul Muharebesi'nde Lourenço de Almeida'nın Hüseyin el Kürdi tarafından öldürülmesi ... 320
Francisco de Almeida'nın II. Chaul Muharebesi'nde (Diû muharebesi) Memlüklerden oğlunun intikamını alışı ... 321
Francisco de Almeida'nın azledilişi ve öldürülüşü ... 322
Tristao de Cunha'nın icraatları ... 322
Albukerk dönemi. Hürmüz'ün alınışı ... 323
Goa'nın Adil Şah'tan alınışı ... 323
Malakka Boğazı'nın alınışı ... 324
Albukerk'in bir esire tecavüz eden askerini idam etmesi ... 324
Lopo Soares de Albergaria dönemi ... 325
Diogo Lopes de Sequeira dönemi ... 326
Dom Duarte de Meneses dönemi ... 326
Henrique de Meneses dönemi ... 326
Lopo Vaz de Sampaio dönemi ... 328
Nuno da Cunha dönemi ... 328
Garcia de Noronha dönemi, Osmanlı Diû Kuşatması ... 328
D. Martim Afonso de Sousa dönemi ... 330
Tethys'in Gama'ya Evren Makinesi'ni sunması ... 332
Avrupa'nın tasviri ... 336
Güney Afrika ... 336
Orta Afrika ... 337
Orta Doğu ... 338
Arabistan ... 338
Acemistan ... 339
Pakistan ve Hindistan ... 340
Aziz Tomas'ın öyküsü ... 340
Bengal Körfezi ... 343
Siyam ... 344
Çin ... 346
Endonezya ... 346
Seylan ... 347
Doğu Afrika ... 347
Kâşiflerin Lizbon'a doğru yola çıkışı ... 349
Genç Kral I. Sebastiao'ya öğütler ... 349

EKLER ... 421
KAYNAKÇA ... 435
SON SÖZ / Adnan Özer ... 437

Çeviriye Dair

İbrahim Aybek

Hiçbir çeviri, kendisini çevirene ait bir iddia/tez olmaktan öteye geçme kudretine sahip değildir. Bir cümlenin kendi dilinde bile ne anlama geldiği tartışılırken, başka bir dilde ne anlama gelmesi gerektiği hiçbir zaman kesinlik kazanmayacak bir kavgadır. Hele bir de, başka bir zaman diliminde, farklı bir düşünce ikliminde, farklı kültürlerin kesişim noktasında yazılmış, manzum bir eserden bahsediliyorsa… Bu nedenle okuyucuları, çevirimin doğruluğuna ikna etmek için birkaç cümle kurmaktansa, sadece çevirimin tarafsızlığını ve bağımsızlığını vurgulamayı yeğliyorum.

Çeviriyi yaparken izlediğim ilkeleri anlatmaya geçmeden önce, şunu belirtmeliyim ki, Camões'in başyapıtı çok tahrifata uğramış bir kitaptır. İlk matbu nüshada yapılan birçok imla hatası ve gelişigüzel noktalama işaretleri sonraki baskılarda gözden geçirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte farklı yüzyıllarda yeniden basılan kitapta bazı kelimeler bilerek ya da bilmeyerek değiştirilmiştir ("İsmailoğulları" yerine "İsrailoğulları" yazılması gibi). Kitabın bu özelliği, çeviriyi yaparken, ilk dönemlerden ve modern dönemlerden -tamamı kaynakçada gösterilen- birçok baskıyı karşılaştırmalı olarak incelemeyi gerektirmiştir (Bu hususlara çevirmen notlarında değinilmektedir). Bunun yanı sıra, Camões'in ölümünden sonra bulunan el yazmalarından anlaşılmaktadır ki, yetmiş dokuz kıta da bilinmeyen bir nedenle kitaptan çıkarılmıştır ("Estancias Desprezadas"). Çıkarılan kıtaları, şiire yeniden sokmak diğer neşirlerle tutarsızlık doğuracağı için çeviri kapsamına alınmamıştır ancak meraklıları araştırabilir.

İlk olarak şunu söylemem gerekir ki çeviriyi yaparken kusursuz bir metin inşa etmek yerine, âdeta antika bir sanat eserinin replikasını yapıyor gibi aslındaki kusurlarıyla birlikte, objenin ruhunu ve dokusunu en iyi verebilecek bir metni ortaya çıkarmaya gayret ettim.

Çeviri asıl metinden yapılmıştır. Ancak şunu söylemek gerekir ki, Fabio Renato Villela'ya ait sadeleştirilmiş metin olmasaydı birçok yeri

kolayca anlamak mümkün olmayacaktı. Yine de çevirimin Villela'nın basitleştirilmiş metninin çevirisi olarak algılanmasını istemem. Nitekim, Brezilyalı yazarın çıkardığı manalara katılmadığım yerler olmuştur. Daha da anlam karmaşası olan yerlerde, çevirimi Burton'un İngilizceye yaptığı çeviriyle kıyaslayarak, sağlama yapma yolunu yeğledim. Çeviri bitme aşamasında iken Portekiz'de Virgílio C. Dias imzalı mensur ve basitleştirilmiş bir metin yayımlanmış, bu metin, çeviriye esas alınmasa da kontrol amacıyla taranmıştır.

Çeviride geçen Yunan ve Roma kişilikleri ve yer adları Pierre Grimal'e ait olan Sevgi Tamgüç tarafından Türkçeye çevrilen *Mitoloji Sözlüğü*'ne bağlı kalınarak yazılmıştır. Bununla birlikte Endülüs'e ait yer adları çevrilirken, *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nden ve diğer bazı yer adlarını çevirirken Piri Reis'in *Kitab-ı Bahriye* eserindeki imladan faydalanılmıştır.

Portekizli olup, dünya tarihine mal olmuş kişilerin isimleriyse kendi dillerinde yazıldıkları gibi bırakılmıştır.

Bunların dışında, yabancı dille yazılması gereken kelimeler fonetik açıdan, aynı sesi çıkartacak şekilde Türkçe olarak yazılmıştır ve dipnotta Portekizce yazımları belirtilmiştir (Magrisu-Magriço gibi).

Çeviride yine, Camões'in üslubuna sadık kalınarak bazı yerlerde kafiye yakalamak amacıyla daha eski kelimeler tercih edilmiştir. "Diye" demek yerine "deyi" demek gibi…

Yine metinde, kaba karakterlerin konuşmaları (Adamastor gibi), onların jargonuyla ve biraz daha kaba bir üslupla çevrilmiştir. Camões'in hakaretamiz hicivli ifadeleri de yine kibarlaştırılmadan çevrilmiştir. Metin içerisinde iki yerde, yazar, tabi olduğum dinin peygamberinin isminin yanı başında, ona yakışmayan sıfatları kullanmaktadır, o kelamları doğru çevirdim, ancak üstleri çizili şekilde bırakmayı uygun gördüm, bu konuda okuyucularımızın affına sığınırım.

Çevirideki dipnotlar ağırlıklı olarak Fabio Renato Villela'nın Kaynakça'da yer alan eserinden faydalanılarak yazılmıştır. Bunun dışında, Villela'nın atladığı, Burton'un İngilizce çevirisinde belirttiği bazı dipnotlar da ilave edilmiştir.

Çeviride kafiye şeması takip edilmiştir ancak asıl şiirin onlu hece ölçüsü gözetilmemişse de, en azından mısra uzunluklarının birbirine yakın olması arayışına girilmiştir. Bunları yaparken de anlamdan en az şekilde taviz verilmiştir. Bazı yerlerde ise daha yalın bir anlatım elde

etmek için çeviride yerelleştirme yapılmıştır (“İnce eleyip sık dokumak” deyimi gibi).

Çeviri dolayısıyla teşekkür etmek istediğim çok kişi var: Latin dili bilmeyen tek öğrencisi olmama rağmen, beni geride bırakmayıp özel olarak ilgilenen değerli hocam Aurelia Stamate; yabancı dil bilen sıradan bir insanı çeviriye alıştıran değerli yayıncı Ömer Faruk Ergezen motivasyon kaynağım ve cömertlikleri ile katkılarını esirgemeyen Güneş Aykut Ergüler, Yeşim Baktır, Ali Rıza Tezcan, Servet Çetin, Selçuk Rusçuklu, Buğra Poyraz, Ali Keşşüroğlu, Gökhan Umut; kitaba ön söz yazan değerli bilim insanı Luís Reto başta olmak üzere parlak gözlerinden ilham aldığım çok değerli Mozambik halkı ve böylesine zorlu bir projede güven ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Ertuğrul Alpay ve Göktürk Ömer Çakır başta olmak üzere Ötüken Neşriyat ailesine en içten dileklerimle teşekkürlerimi sunarım. Değerli okurlara çevirinin öyküsünden de, bunu yaparken Camões’in yolunu kullanarak, kısaca bahsetmek isterim:

ÇEVİRİNİN ÖYKÜSÜ

Abam görmüş Halilullah’ı rüyada
Ben daha doğmadan, az evvelmiş,
Koyalım demişler, ateş ilişmez o ada
Payeme düşen ise evlat hasretiymiş.
Bilsem de dervişlik atadan evlada
Geçmez, dedem Ahmet’tir derviş.
Anmakta maksadım ataya hürmettir,
Camões’in niyeti de bundan ibarettir.

Görkemli düşte görününce Granada,
Herkes seçti, Lizbon kaldı bahtıma
Unutmam babamdı destek bu murada,
Böyle başladı bir ömürlük muamma,
Latin dili bilmez dediler, yoktur fayda,
Aurelia Hoca yetişmeseydi imdadıma.
Portekiz sokaklarında döşeli kaldırım,
O desenlerde birkaç yılımı harcadım.

Böyle yazdığından yazıyı yaradan,
Soyu çoğaldı Hazreti Pir'in İspanya'da
Önce Ayşe, Yunus Emre ardından,
Arabî gibi, dönüp oturduk Konya'da.
Ekmek yediğin yer olur sana vatan,
İster ye Ankara'da, ister Maputo'da.
Merak çevirtir külliyatı başka dile,
Meraksız okumaz kendi hayatını bile.

Şanterin'de toprağı basan taşkın
Sanma seldir, safi çilesi o Moronun,
Elemi nasıl mı biter evlattan ayrılığın,
Suyu biterse ancak coşkun Tejo'nun.
Ulu Gama, yolunu arayan Hindistan'ın,
Sanma hasretini çekmedi çoluk çocuğun.
Mutluluğu bulan yok mu ayırmakta,
Vardır elbet ancak o gerektir azapta.

Yazmış büyük şair büyüleyici destanı
Süslemiş Vergilius'tan Homeros'tan.
Cihanda nam salmış belagatte şanı
Birçok vakıa koymuş Anadolu'dan.
Vatan yücedir ya yüceltir kaldıranı
Camões'in yüceliği de gelir bundan
Büyük şair olsa da biraz densizdir
Sanırım bundan defni kabirsizdir.

Cahil, Portekizceyi Türk neylesin
Öğrensin dedi yalnız parası olan
Cahil değildir ki mercisi nasihatin
Çin'deki ilmi almak öğüt Resul'den.
Luso, Habeş, Hint, Türk, özü hepsinin
Üç değil birdir, Vahit hepsini yaratan.
Aziz milletime hediye ettim bu eseri
Muradım yaklaştırsın uzak milletleri.

Ankara, 2020

Lusitanyalılar: Bir Halkın Epik Şiiri ve Modernitenin Övgüsü

Luís Reto

Amerikanın keşfi ve Batılıların Ümit Burnu'ndan Hindistan'a geçişi insanlık tarihinde kaydedilmiş en önemli iki olaydır.

Adam Smith, 1776[1]

*Lusitanyalılar*ın Camões'in hâlen hayatta olduğu dönemdeki İspanyolcaya çevrildiği günlerden günümüze kadar dünyanın birçok farklı ülkesinde onlarca çevirisi bulunsa da yeni bir çevirinin ön sözünü yazmak büyük bir sorumluluk gerektirir.

Bir dilbilimci, ya da Camões uzmanı olmadığım için bu sorumluluğu omuzlarımda daha ağır hissediyorum.

Bundan ötürü niyetim edebî eserin yapısal niteliklerinden bahsetmekten çok, Türk okurunun büyük epik bir şiir olan *Lusitanyalılar*ın yazıldığı dönemi kavramasına katkı sunmaktır.

Eserin, modern zamanların en önemli lirik şiirlerinden biri olduğuna dair kanı birçok ülkeden farklı yazarlar ve eleştirmenlerin mutabık olduğu bir konudur.

Örneğin, Alman edebiyat eleştirmeni Herder, *Adrestea* dergisinde (1801/03), Camões'i Dante ve Milton'a denk tutmaktadır ve birlikte dönemlerinin en önemli üç yazarları olduklarını söylemektedir.[2]

Bazı eleştirmenler edebiyatın zirvesi olarak görülen bu üç yazarın yanında Tasso, Ariosto gibi isimleri de zikretmektedir.

Camões'in şiiri dünya edebiyatının tartışmasız klasiklerinden birisi-

1 Smith, A. (1776). *A riqueza das nações*, cit, por Marks, R. B. (2018) Mundo Global, Lisboa, Clube do Autor S.A.

2 Delille, M.M.G. (2011). *Receção de Camões na Literatura Alemã, in Dicionário de Luís de Camões*. Coordenação de Vítor Aguiar e Silva, Lisboa, Ed. Caminho.

dir ve onun yarattığı uluslararası etki, yayın tarihi olan 1572'den bugüne dek birçok dile çevrilmiş olmasıyla görülmektedir. İspanyolcaya yapılan ilk çevirileri (Caldera, 1572 ve Tapia, 1580; sonuncusu ölüm yılı olan 1622 ve 1625'te) Latinceye, İtalyancaya (1658), Fransızcaya (1735) ve Almancaya (1806) yapılan çeviriler izlemiştir. Bu dillerin ve hatta başka birçok dilin her birinde birden çok çevirmen Camões'in salt bu eserini çevirmekle kalmamış başka şiirlerini de çevirmişlerdir.

On yedi, on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda *Lusitanyalılar*a olan ilgi azalmamış, aynı ilgi sonraki yüzyılda da devam etmiştir. Bu ilginin ispatı olarak 1923-2007 yılları arasında on bir farklı dile yapılmış olan otuz iki çeviri gösterilebilir.[3] 2021 yılında Dubai'de düzenlenen Expo Dünya Fuarı vesilesiyle yapılan Arapça çeviri gibi Türkçeye yapılan bu çeviri de bu rakamı artıracaktır.

Peki, bu geniş eser günümüzde ya da gelecekte önemini neye borçludur?

İlk olarak, birçok yazarın edebî nitelik bakımından Camões'i "Portekizli Vergilius" lakabıyla nitelendirdiğini zikretmek gerekir. Şiirin yapısal kalitesinden feragat etmeden ortaya koyduğu zengin içeriki, küreselleşmenin temelinde yatan Portekizli kâşiflerin seferleriyle tetiklenen büyük bilimsel gelişmeleri anlatmaktadır.[4] Dünya ticaretinde bu keşiflerle yaşanan gelişmeler nedeniyle eseri İngilizceye çeviren N.J. Mickle (1776), onu "Ticaretin Epik Şiiri" olarak nitelendirmiştir. Okurlar *Lusitanyalıla*rın birçok yerinde Osmanlı Devleti ve Memlük Devleti'ne göndermeler içeren dünya ticaretine hükmetme mücadelesini bulacaktır. Elbette ticaret yolları Akdeniz'den Atlantik Okyanusu'na doğru bir eksen kayması yaşamaktadır.

Hindistan'a giden deniz yolunun Vasco da Gama tarafından bulunması ve daha sonraları dünyanın etrafının Atlantik Okyanusu'nu Pasifik Okyanusu'na bağlayan geçitten geçerek başka bir Portekizli (Macellan) tarafından ilk kez dolaşılması ticarette, tarımda, coğrafya bilgilerinde deneyimciliğe ve bilimselliğe dayanan bir eşik niteliğinde olmuştur.

Lusitanyalılar bu yüzden "bilen ve deneyen bir insan"ın doğuşudur, Camões eserinde bu konuda şöyle der:

3 O.N.U. Index Translationum, consulta em 2020.

4 Page, M. (2017). *A Primeira Aldeia Global, como Portugal Mudou o Mundo*, Ed. Casa das Letras, Lisboa 16.ª Edição.

Dosdoğru bir eğitim aldığım sahidir,
Uzun deneyimlerle harmanlanan,
Belagatle dizdim eserimdeki dizeleri,
Bir araya getirdim nadir meziyetleri.
X.154

Edebî ustalık, klasik dönemler hakkında derin bilgi, güncel deneyim ve bilim, hümanizm, romantizm, doğanın ve aşkın övülmesi, aynı şekilde bir halkın öyküsünün yüceltilmesi, Vasco da Gama'nın seyahati üzerine yazılmış olan bu kitabı dünya edebiyatının en önemli eserlerinden biri hâline getirmektedir.

Türk okurlarına Camões edebiyatının diğer bir boyutunu anlatmadan bitirmek istemiyorum. Bazı eleştirmenler şairin epik becerilerinin daha üstün olduğunu dile getirmektedir. Şairin epik şiirlerini vurgulamak istiyorum. Büyük Rus şairlerden olan Puşkin "Sone'ye Sone" şiirinde Camões'i dünya edebiyatının diğer üç önemli yazarıyla birlikte anarak şairin üstünlüğüne dikkat çekmektedir.[5]

Sert Dante bile soneyi hor görmezdi
Petrarca aşkın çilesini ona dökerdi,
Macbeth'in yazarı onunla oynamayı severdi,
Camões ise ona ızdıraplarını akıtmayı denerdi.

Bu önsözü yazmamı teklif eden, *Lusitanyalıları* çevirmek kadar zorlu bir işin altına girme cesaretini göstermiş İbrahim'e içtenlikle teşekkür etmek istiyorum.

Bu çevirinin Türk okurunda Portekiz kültürüne dair merak ve ilgiyi arttırmasını ve 1500'lü yıllarda kalmış çatışmaların yerine dost halklarımız arasında iş birliğini ve kültür alışverişini teşvik etmesini ümit ederim.

Lizbon, Aralık 2020

5 Khokhlova, I. (2011). "Receção de Camões na Literatura Russa", in *Dicionário de Luís de Camões*, OP. CIT.

GİRİŞ

Öncelikle tarihçi olmadığımı, tarih alanında yüksek eğitim almadığımı belirtmek isterim. Ancak böyle bir kitabı okuyucunun karşısına çıkarırken tarihsel bağlamını biraz anlatmak icap ettiğinden, çeviri sürecinde derlediğim bazı bilgileri öz bir şekilde aktarmak isterim. Sürçülisan edersem tarihçi okuyucularımızın affına sığınırım.

İBERYA YARIMADASI TARİHİ (1570'e kadar)

İberya Yarımadası

Avrupa'nın en batısında ve en güneyinde bulunan yarımadaya İberya Yarımadası denmektedir. Günümüzde Portekiz ve İspanya'nın paylaştığı yarımadanın tarihi Demir Çağı'na kadar gitmektedir. Yarımada, Avrupa'nın en batısında bulunduğundan, tarih boyunca doğudan batıya doğru göç eden kavimler için bir son durak olmuştur. Akdeniz'e kıyısı olan ve Cebelitarık Boğazı'nı barındıran bu stratejik toprakların tarihin ilk dönemlerinden itibaren ticari açıdan önem kazandığı bilinmektedir. MÖ on ikinci yüzyıldan itibaren kıyılarda kurulan Fenike ve Yunan kolonileri bölgede denizcilik faaliyetlerinin de ilkel öncüleri olmuştur. Kartacalılar yarımadanın güneyinde ve batısında güç kazanmıştır. MÖ üçüncü yüzyılda Fenikeliler ile Romalılar Akdeniz'de iktidar mücadelesine girişmiştir. Pön Savaşları denen bu savaşlar sonucunda Romalılar İberya'yı fethetmiş ve bölgenin Latinleşmesini sağlamıştır. Henüz İspanya veya Portekiz gibi devletler ortaya çıkmamış olsa da, ortak dil, bölgede yaşayan Alanlar, Vandallar, Sueviler, Vizigotlar gibi karışık halkların milletleşmesinin de önünü açmıştır.

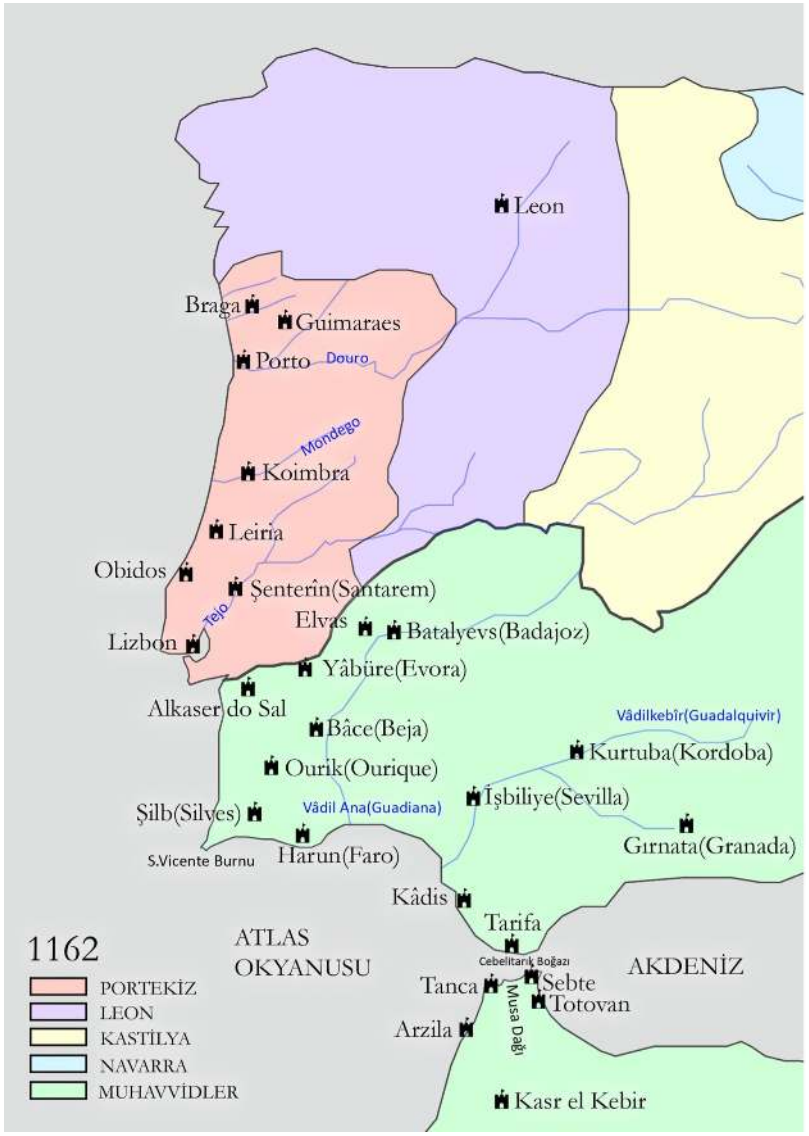
Müslüman İspanya Dönemi

Vizigotlar ve Sueviler arasında çekişmelerin yaşandığı dönemde bölgede şehirler sıklıkla el değiştirmiştir. Diğer taraftan altıncı yüzyılda Bizans İmparatorluğu İberya'nın güneyini fethederek Cebelitarık Boğazı'nın kontrolünü ele geçirmiştir. Aynı yüzyılın sonlarına doğru dünya tarihi

kadar İberya'nın da tarihini değiştirecek bir olay olmuş ve İslam Peygamberi Hz. Muhammed dünyaya gelmiştir.

İslamiyet, Peygamber'den sonraki ilk on yıllarında Kuzey Afrika'da hızla yayılmış, sekizinci yüzyılın başında, Emeviler döneminde, Cebelitarık Boğazı'nda Vizigot Krallığı ile komşu hâline gelmiştir. Cihat ve İslamiyeti yayma düşüncesi güden Müslüman akıncılar, Afrika'nın sonuna geldikleri için ve güneyde Sahra Çölü bulunduğu için yönlerini Avrupa'ya çevirmişlerdir. Berberi asıllı Emevi komutanı Tarık bin Ziyad, 708 yılına kadar Tanca valisidir. İberya'daki karışıklıklardan istifade etmek isteyen Kuzey Afrika Valisi Musa bin Nusayr, Ziyad'ı yedi bin kişilik bir ordu ile sefere göndermiş ve Vizigot Kralı Rodrigo ile 711 yılında savaşan Müslümanlar Guadalete Muharebesi'nden büyük bir zaferle ayrılmıştır. Bu yıldan sonra on sene içerisinde dağlık bir bölge olan Austrias bölgesi dışında bütün İberya Müslümanların kontrolüne girmiştir. Bölgenin bu kadar hızlı düşmesinin temel saikleri, bölgedeki Hıristiyanların Roma Kilisesine karşı direnmeleri ve Müslümanların Hıristiyanları özgür bırakmalarıdır.

Müslüman İspanya dönemi, İberya'da bir altın çağ yaşanmasına neden olmuş, sanatta, bilimde ve felsefede dünya tarihine damga vuran isimler yetişmiştir. Bölge, tıp, coğrafya, matematik, astronomi gibi bilimlerin yanı sıra, şehircilik, mimari gibi alanlarda da dünya tarihine öncülük etmiş, sosyal bilimler ve İslami bilimler alanlarında önemli verimler bu coğrafyada ortaya konmuştur.

Leon
Braga
Guimaraes
Porto
Douro
Mondego
Koimbra
Leiria
Obidos
Şenterîn(Santarem)
Tejo
Lizbon
Elvas
Batalyevs(Badajoz)
Yâbüre(Evora)
Alkaser do Sal
Bâce(Beja)
Vâdilkebîr(Guadalquivir)
Kurtuba(Kordoba)
Ourik(Ourique)
İşbiliye(Sevilla)
Şilb(Silves)
Vâdil Ana(Guadiana)
Gırnata(Granada)
S.Vicente Burnu
Harun(Faro)
Kâdis
Tarifa
1162
ATLAS
OKYANUSU
Cebelitarık Boğazı
AKDENİZ
Tanca
Sebte
Totovan
Musa Dağı
Arzila
PORTEKİZ
LEON
KASTİLYA
NAVARRA
MUHAVVİDLER
Kasr el Kebir

maktaydı. Mozambik Adası ve Mombasa Limanı'nda destek arayışları olumsuz sonuçlanmış ve savaşarak bu bölgelerden kaçmışlardı. Tam umutları tükenmek üzereyken Melinde Limanı'na ulaşan Gama, bu limanda aradığı desteği bulmuştu. Gemilerine bakım yapan ve askerlerini dinlendiren Gama, buradan Müslüman bir kılavuz da almıştı (Bazı kaynaklarda bu kişinin İbni Macid olduğu söylenmektedir).

Kılavuzun yönlendirmesiyle rotasını doğrudan Hindistan'a çeviren kafile, 20 Mayıs 1498 tarihinde Hindistan'ın Calicut (günümüzde Kozhikode) kentine ayak basmıştı.

Hindistan'da Güç Mücadelesi

Bu gelişme dünya tarihinin en önemli kırılma noktalarından birisi olmuştur. Bu olayın üzerinden on sene gibi kısa bir süre geçtikten sonra Portekiz savaş gemileri Hindistan kıyılarını bombalamaya başlamış ve boyun eğdirdikleri şehirlere ticaret merkezlerini kurmuşlardır. 1508 yılında bölgedeki limanları bombayalan Portekiz donanması, Chaul'da Memlük donanması ile karşılaşmıştı. Yapılan savaşta Memlükler galip gelmiş ve Kral Naibi Francisco de Almeida'nın oğlu olan Lourenço de Almeida öldürülmüştür. Bundan bir yıl sonra gerçekleşen Diû Muharebesi'nde, Francisco de Almeida Memlük donanmasını yenerek Hindistan kıyılarında deniz üstünlüğünü ele almıştır. Tarihinde ilk kez bu kadar uzak coğrafyalara açılan Portekiz'de bu sıralarda yönetim zorluğu ve saray entrikaları yaşanmaktaydı. Francisco de Almeida başarılarına rağmen görevinden azledilmiş ve Portekiz'e geri çağırılmıştır. Dönüş yolunda Ümit Burnu yakınlarında yerli bir kabileye esir düşen Almeida öldürülmüştür.

Ondan görevi devralan Afonso de Albukerk kısa sürede stratejik önemdeki Hürmüz'ü fethetmiştir. Hindistan kıyıları boyunca zafer kazanan Albukerk, ilerleyen yıllarda Endonezya ve Malezya'yı ele geçirmiştir. Bu hadiseler cereyan ederken, 1517 yılında Kahire'ye giren Yavuz Sultan Selim, hilafeti Memlüklerden Osmanlılara geçirmiş ve bu devlete son vermiştir. Böylece Kızıldeniz'e inmiş olan Osmanlı, önceden Memlükleri desteyleyerek mücadele etmeye çalıştığı Portekizlilerle doğrudan karşı karşıya gelmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman Portekiz'in doğudaki önemli merkezlerinden olan Diû'nun alınması emrini vermiş, sefere çıkan Süleyman Hadım Paşa 1538 yılında kalenin dış surlarını bile ele geçirmiş olmasına

rağmen Gucerat Sultanlığı'nın çekimser davranması sonucu kuşatmayı kaldırarak Yemen'e geri dönmüştür. Portekizlilerin İranlılar ve Hintlilerle girdiği mücadeleden yararlanan Kanuni Sultan Süleyman, 1546 Basra'yı fethetmiştir. Böylece Basra Körfezi'nde de stratejik bir liman elde etmiştir. Portekizlilerle savaşını Hint Okyanusu'nda sürdüren Osmanlılar, okyanus denizciliğini Portekizliler kadar bilmemektedir. Akdeniz için yapılan gemiler Portekizlilerin yeni gemilerine karşı yetersiz kalmaktadır. Kara gücü baskın olan Osmanlının kara lojistiği Hindistan'a kadar uzanmamaktadır. Bu gibi sebepler dolayısıyla Hint Okyanusu hâkimiyetini kaybeden Osmanlı Devleti, bu dönemde Akdeniz'de gücünü arttırmaya çalışmıştır.

Büyük Türk denizcisi Piri Reis 1551 yılında Hürmüz'ü kuşatmıştır. İlerleyen yaşına rağmen başarılı olan Piri Reis bu sefer sonrasında elde ettiği ganimeti düşmana kaptırmamak için üç gemiyle Kahire'ye dönmüş, ancak bu davranışı nedeniyle Kahire'de idam edilmiştir. Koca Murat Reis ve Seydi Ali Reis komutanlığındaki seferler de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İlerleyen yıllarda Portekiz bölgedeki hâkimiyetini daha da pekiştirmiş ve elde ettiği ticaret gelirleriyle de hem iktisadi hem de askerî anlamda güçlenmiştir.

1578 yılında Osmanlı'nın desteğini alan Fas, Portekiz'le Vadisseyl Muharebesi'ne girmiştir. Savaşta Portekiz kralı I. Sebastiao öldürülmüş ve Portekiz Krallığı bağımsızlığını kaybederek İspanya Krallığı'na bağlanmıştır. Bu durum, altmış üç sene sürecektir.

Kitabın yazarı olan Luís de Camões bu yıllarda öldüğü için tarih anlatımını burada bırakacağız. Dönemin gelişmelerini anlamak için haritacılık ve coğrafya üzerine biraz odaklanmak gerekmektedir.

COĞRAFYA VE HARİTACILIK ALANINDAKİ GELİŞMELER

Antik Dünyanın Coğrafyacıları

MÖ üçüncü yüzyılda yaşamış olan Yunan bilgini Eratosthenes, İskenderiye Kütüphanesi'nde yaptığı çalışmalarda 21 Haziran'da Asvan kentinde güneşin kuyuların dibini aydınlattığı bilgisini okumuştu. Bu bilgiden yola çıkarak İskenderiye'de ölçümler yapan Eratosthenes, aynı tarihte güneşin İskenderiye'ye eğik geldiğini fark etmişti. Dünyanın yuvarlak olduğunu anlayan bilgin, bulduğu açı değerleri ile dünyanın çevresinin uzunluğunu bugünkü değerlere yakın bir nispetle hesaplamıştı. Ona ait olduğu söylenen bir dünya haritasının rekonstrüksüyonları günümüze

ulaşmıştır. Eratosthenes'ten sonra İskenderiye'de yaşayan Batlamyus (Ptolemaios) ise coğrafya ve astronomi alanında birçok önemli buluş yaparak Rönesans'a kadar tüm dünyada kendinden sonra gelecek coğrafyacıları önemli ölçüde etkilemişti.

Batlamyus'un haritasının on beşinci yüzyılda yapılmış rekonstrüksiyonu.

Gök cisimlerini gözlemleyen Batlamyus, yıldızların birbirlerine göre hareketsiz olduğunu ancak gezegenlerin hareket ettiklerini fark etmişti. Her gezegeni ayrı ayrı gözlemleyen Batlamyus, usturlap sayesinde onların yüksek açılarını doğru olarak ölçebiliyordu. Bu sayede her birinin farklı hızlarda döndüklerini anlamıştı. Batlamyus bu gözlemleri sonucunda kâinati iç içe geçmiş kürelerden oluşan bir model olarak tasavvur etmişti. Bu modelin merkezinde Dünya bulunuyordu. Sonra sırasıyla Ay, Merkür, Venüs, Güneş, Mars, Jüpiter ve Satürn geliyordu. Gezegenlerden sonra burçların olduğu yıldız küresi yer alıyordu. Bu model, Kopernik on altıncı yüzyılda Güneş merkezli kâinat modelini ortaya atana kadar geçerliliğini korumuştu.

İslamiyetin Altın Çağında Müslüman Coğrafyacılar

İslamiyetin Mısır, İran ve Suriye gibi kültürel açıdan önemli coğrafyaların kontrolünü ele geçirmesiyle buralarda bulunan Eski Çağ'a ait bilimsel kitaplar Arapçaya çevrilmeye başlanmıştı. Halifenin emriyle İslam devletinin dört bir yanından getirilen kitaplar Bağdat'ta toplanıyor ve buradaki tercümanlar tarafından Arapçaya çevriliyordu. Bu kitapları

okuyan Müslüman bilim adamları Antik Yunan döneminde elde edilen bilgileri geliştiriyor, sınıyor, doğruluyor ya da çürütüyordu. İşte böyle bir ortamda yetişen Müslüman astronomlar devasa aletlerin ve yapıların bulunduğu rasathaneler kurmuşlardı. Bu rasathaneler aracılığıyla gök cisimlerinin yüksekliğini ölçmeye yarayan usturlap aletini daha da geliştirmiş ve artık neredeyse mekanik bir saat hâline getirmişlerdi. Çığır açan nitelikteki izdüşümlü (planisferik) usturlabın bulunmasıyla artık gökyüzünde hangi tarihte ne olacağı önceden simüle edilebilmeye başlanmıştır. Yine bu dönemde İslami ibadetlerin saatlerinin ve günlerinin hesaplanabilmesi için kullanılan usturlaplar sayesinde zaman hesabı ve zamana bağlı coğrafi konum hesabı gelişmiştir.

Muhammed İdrisî'nin Dünya haritasının Alî ibn Hasan al-Hûfî al-Qâsimî tarafından 1456 yılında yapılan kopyası.

Moğolların Bağdat'ı ele geçirmesiyle bazı bilim adamları da Moğolların himayesinde çalışmalarına devam etmiştir. Nasruddin Tusi Meraga kentinde günümüzde hâlen kalıntıları bulunan bir rasathane kurmuştur.

İslam medeniyetinin doğu ucunda bu gelişmeler olurken batı ucunda, Endülüs'te ise haritacılık alanında önemli bir gelişme yaşanmıştır. Kurtuba'da Muhammed İdrisî ismindeki haritacının çizdiği bir harita, Batlamyus haritasının aksine, karaların denizleri değil, denizlerin karaları kuşattığı fikrini ileri sürmüştür.

1282 yılına tarihlendirilen Memlük usturlabı.

İdrisî'nin haritası, Batlamyus haritasında görünmeyen Doğu Afrika kıyılarını Sofala (günümüzde Mozambik) kıyılarına kadar gösteriyordu. İdrisî'den yaklaşık olarak bir asır önce yaşamış Bağdatlı tarihçi Mesudi'nin verdiği bilgilerin haritaya yansıdığı görülmektedir. Bunlara ilaveten Kuzey Kutbu'nun da karada değil denizde olduğunu göstermektedir. Haritanın coğrafi keşifler

Vasco da Gama, seyahatinde üç sacayağı üzerine asılan tahta bir usturlap kullanmıştır. Ancak Melinde'den gemisine aldığı Müslüman kılavuzdan, yine birçok gelişmiş usturlap ve kuadrantlar aldığı bilinmektedir. Bu sayede Endülüs bilimsel mirasından beslenen Avrupalı denizciler, yine Müslüman denizcilerden faydalandıkları ikinci bir kanal bulmuşlardır.

Takiyüddin rasathanesi.

Bu konuyla ilgili büyük Türk tarihçisi Fuat Sezgin'in çarpıcı bir iddiası bulunmaktadır. 1511 yılında Java Adası'nı fetheden Afonso de Albukerk krala bir mektup göndermiş ve Java Adası'ndaki Müslüman denizcilerden bir atlas ele geçirdiklerini söylemiştir. Atlasın aslı "Flor do Mar" isimli gemi ile batmış, ancak bir kopyası krala gönderilmiştir. Atlasa ulaşılmasından sonra hâlen Brezilya'yı keşfetmemiş ve haritalandırmamış olan Portekizlilerin bir anda Brezilya'yı çok doğru şekilde haritalarına çizdikleri görülmüştür. Bu durumdan yola çıkan Fuat Sezgin Brezilya'nın Javalı denizciler tarafından önceden bilindiği ve haritalandırıldığı sonucunu çıkarmıştır. Bu bilgiler Gavin Menzies isimli araştırmacının *1421* isimli kitabında verdiği bilgilerle örtüşmektedir.

COĞRAFİ KEŞİFLER DÖNEMİNDE OSMANLI DEVLETİ

Elinizdeki eserin çevrilme sebeplerinden birisi, belki de en önemlisi Osmanlı Devleti'nin coğrafi keşiflerin yaşandığı dünyada nasıl tanındığı ve algılandığını Türk okuruna yansıtmaktır. Bazı tarihçiler Osmanlı Devleti'nin coğrafi keşiflere karşı ilgisiz ve meraksız davrandığını dile getirmektedir.

Evet, tabii ki Osmanlı Devleti büyük coğrafi keşiflere katılmamıştır. Hatta II. Ba-

yezid'e müracaat eden Kristof Kolomb eli boş dönmüştür. Ancak kitabı çevirirken yaptığım araştırmalar ve incelemelerin beni götürdüğü bilgiler daha önce duymadığım bazı manzaraları da yansıtmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde coğrafya merakının Portekiz'le eş zamanlı olarak, Fatih Sultan Mehmet devrinde başladığı söylenebilir. Cumhuriyet döneminde açılan Topkapı Sarayı arşivlerinde Fatih Sultan Mehmet'in kütüphanesine ait dört adet *Batlamyus Haritası* bulunmuştur. Antik Yunan coğrafyacısının eserleri Fatih'in emriyle tercüme edilmiş ve yeni nüshaları oluşturulmuştu. Hatta bu eserlerden bir tanesi dünyada bulunan en eski üç Batlamyus nüshasından birisi özelliğini taşımaktadır.

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi daha önce bilinmeyen ve denenmemiş teknolojiler ile mümkün olmuştu. Onun bu yönü nedeniyle Türkler Avrupa'da mühendislik, teknik ve bilime verdikleri önemle tanınmışlardır. Camões bu durumu dizelerine şöyle yansıtmaktadır:

O icatlarla, korkunç ve de yeni,
Mühendislik aletleriyle öldürücü tesirde
Yapıyorlardır yine korkunç deneylerini,
Bizans'ın, Türkiye'nin surları üzerinde.
Gönderin yaban mağaralarına geri hepsini
Hazar Dağlarında ve soğuk İskitya ilinde,
Çoğalıp gidecek Türk nesli durdurmazsanız
Zaptolunacak zengin Avrupa uygarlığınız.

VII.12

Şu doğaldır ki Orta Asya'nın bozkırlarından, İran'ın çöllerinden göçerek Anadolu'ya gelmiş bu karacı milletin denizcilik geleneği yoktu. Yine de Türkler Anadolu'ya gelmelerinden itibaren denizcilik üzerine de eğilmiş ve kısa sürede Karadeniz'i Türk gölü hâline çevirmiş, Akdeniz'i Haçlı donanmalarına dar etmiş, Kıbrıs, Girit gibi önemli adaları ele geçirmiş, Akdeniz'in bir yakasını tamamen ele geçirmiş, diğer yakasının da doğu kısmını kontrol altına almışlardı.

II. Bayezid'in adına yaptırılan iki adet usturlap olduğu ve bunlardan birinin 2014 yılında İngiltere'de bir müzayede şirketi tarafından açık arttırmayla satıldığı bilinmektedir. Öyle bir sultan düşünün ki denizciliğe ilgisi olmasın ama adına iki adet usturlap yaptırmış olsun. Tarihî deliller, göstermektedir ki, Osmanlının büyük coğrafi keşiflere katılmamış olmasının nedeni ne meraksızlıktır ne ilgisizliktir.

Lusitanyalılar
Luís de Camões
1572

Luís de Camões

1524/25 - 1580

1597 basımında Episkoposluk tarafından kitabın başına eklenen izah

Luís de Camões'in bir çok kez basılmış ve düzeltilmiş olan bu kitabını inceledim. Bu metinde bizim kutsal inancımıza ve geleneklerimize karşı bir şey olmadığını gördüm. Onun içinden hiçbir kelimeyi silmedim. Birçok kişinin malumudur ki kitap, mitolojik tanrılardan, Felek'ten, bu minvalde kelimelerden bahsetmektedir. Öncelikle bu kelimelerin, bizim kutsal metinlerimizde olmadığını belirtirim. Bunların, Paganların sahte tanrıları olduğu anlaşılmaktadır; yazar da zaten bunu net şekilde anlatmaktadır. Çünkü Onuncu Şarkı'nın 82. kıtasında şöyle demektedir:

Kâinatın şan sahibi gerçek efendileri,
Oradadır, Ben, Satürn, Janus ve Jüpiter,
Hayal ürünüyüz hepimiz, Juno ve diğerleri,
Uydurmuştur bizi kör ve aciz ölümlüler.
Süsleriz ve şenlendiririz şairane dizeleri,
Bundan fazlasını yükleyerek bize beşer,
Hayal gücü ile atfetti semaya adlarımızı
İsmimizle andı gökteki birçok yıldızı

Bunun yanı sıra teolojide de Felek'e atıflar vardır. Aziz Thomas'ın (Sancto Thomas) insanlara karşı olan bir felek kavramının varlığını tasdik ettiği yazılarında olduğu gibi (3. kitaptaki I.p.q.116.art I). Şöyle der: "Felek, ilahi alın yazısından güçlü olanın meydana gelmesidir." Ve devamında şöyle der: "Bence feleği reddetmeyi kabul etmek, ilahi alın yazısını reddetmektir." Ve işte yazar da bu minvalde konuşmaktadır. Tanrı'nın gizli hikmetlerinden bahsettiği Onuncu Şarkı'nın 38. kıtasında kendisini şöyle ifade etmektedir:

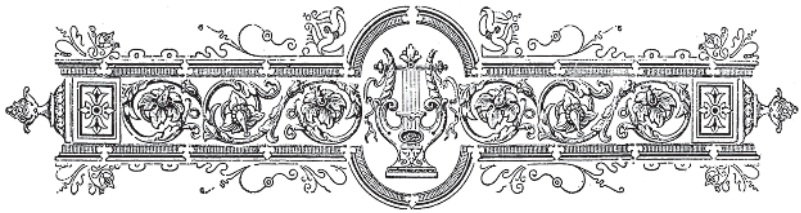
Beyhude kişiler anlamazlar bizi,
Ona derler kötü felek, kör talih,
Onlar Tanrı'nın safî hikmetleri

Kutsal metinlerde geçen kelimeler, genel manada din dışı şeylerde de kullanılabilmektedir. "Tanrı'ya hizmet etmek için ölümsüz ve iyi ruhları seçtim," diyen Cicero'da da görüldüğü üzere; bütün bunları görerek, söylediğim gibi edebiyat açısından zengin bu metnin bizim kutsal inancımıza ve geleneklerimize karşı bir şey içermediğini onayladım. Basılmaya ve okunmaya layıktır.

Frey Manuel Coelho

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda Camões'e ait Os Lusíadas *ismindeki bu kitabı basabilirsiniz ve basıldıktan sonra bu konseye getirerek kontrol ettirebilirsiniz ve dağıtımı için izin alabilirsiniz.*

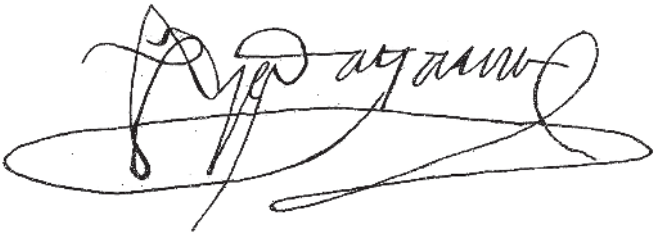
15 Kasım 1594 – Lizbon
Episkopos De Luas
Diogo de Sousa
Marcos Teixeira

Lusitanyalılar[1]

[1] Lusitanyalılar, Lusiadalar (Lusíada): Portekizlilerin, ataları olarak kabul ettiği antik İberya halkı olan Lusoların soyundan gelen demektir. Lusiada kelimesi Lusitani, Lusitanyalı ve Luso kelimeleri eş anlamlıdır.

Vasco da Gama

1469 - 1524

BİRİNCİ ŞARKI[1]

BİRİNCİ ŞARKI'NIN KONUSU-MENSUR

Portekizliler Doğu'nun denizlerini keşfe çıkmışlardır. Tanrılar bu konuyu tartışmak için bir meclis kurarlar. Tanrı Bakkhos[2] onların bu yolculuğuna karşı çıkar. Venüs ve Mars kâşifleri desteklerler. Hükümdarının onları yok etmek istediği Muse Bik Adası'na[3] varırlar. Bu, yabancı bir krallıkla ilk karşılaşma ve aynı zamanda ilk savaştır da. Demir alırlar ve Kilve'den[4] geçerek Membâse'ye[5] varırlar.

BİRİNCİ ŞARKI'NIN KONUSU-MANZUM

Kurarlar ulu meclisi gökteki tanrılar.
Bakkhos karşı gelir Lusitanya[6] halkına.
Venüs ve Mars o halkı savunurlar,
Muse Bik'te demir atarlar o ummana:
Düşmanlarının gördüğü güçlü yumruklar,
Ölüp giderler, nasıl dur desinler bu akına.
Kızıl şafağın izidir merakla sürdükleri,
Membâse'ye varırlar izleyerek sahilleri.

---

1 Uzun epik şiirlerde eserin kıtalardan oluşan tematik bölümlerine şarkı (kanto) denir. Türkçede kanto olarak da kullanılır.

2 Bakkhos (Baco): Jüpiter'in oğlu, şarap tanrısı. Bu eserde Portekiz'in keşiflerine karşı çıkan tanrı olarak ana karakterlerden biridir. Antik Yunan'da Hindistan'a ilk giden tanrı olduğu için, aynı şeyi başaracak olan Portekizlileri kıskanmaktadır ve Portekizlilerin gidecekleri yere önceden giderek oralardaki Müslümanlarla Portekizlilere karşı iş birliği yapmaktadır.

3 Muse Bik Adası (Moçambique): Günümüzde Mozambik'in kuzeyinde yer alan Mozambik Adası kastedilmektedir. Piri Reis'in yazımından ötürü ve günümüzde ülke olan Mozambik'le karışmaması için *Muse Bik* olarak çevirilmiştir. Adanın ismi Türk, Arap veya İranlı bir sultan olduğu değerlendirilen Musa bin Beg'den gelmektedir. Geçmişte Kilve Krallığı'na bağlı bulunan bir ticaret kolonisine ev sahipliği yapmıştır. Adadaki Müslüman tüccarlar bölgede İslamiyetin yayılmasında etkili olmuştur. Günümüzde Unesco Dünya Mirası listesinde yer almaktadır.

4 Kilve (Quiloa): Doğu Afrika'da bir ada. Kilve Sultanlığı'nın merkezidir. Günümüzde Tanzanya'da yer almaktadır.

5 Membâse (Mombaça): Günümüzdeki adı Mombasa'dır. Kenya'nın önemli kültürel merkezlerinden birisidir. Vasco da Gama döneminde bölgedeki önemli şehir devletlerinden birisidir.

6 Lusitanya: İberya Yarımadası'nın batı bölgelerini kapsayan Roma eyaletinin adı. Günümüzde Portekiz topraklarını kapsamaktadır. Edebî anlamda Portekiz demek için de kullanılmaktadır.

Temanın sunulması

I.1

Lusitanya'nın batı sahilinden kopup gelen
Ulu baronlar ve kahraman dövüşçüler
Önceden keşfedilmemiş denizler üzerinden,
Taprobana'nın[1] da ötesine geçtiler.
Yılmadan zorlu savaşlar ve tehlikelerden
İnsanüstü bir gücün üstesinden geldiler,
Uzak diyar halklarının içine girerek
Yeni krallıklarını kurdular nice yücelterek;

I.2

Ve unutamaz kimse şanlı anılarını
O kralların, inancımızı kat kat arttıran
Büyüten imparatorluğu ve habis[2] topraklarını
Afrika'nın ve Asya'nın, yakıp yıkan,
Onlar sergiliyerek büyük kahramanlıklarını
Kurtardılar adlarını Ecel'in yazısından,
Çığırarak yayacağım bu türküyü yerkürede,
İlhamım ve sanatım izin verdiği ölçüde.

I.3

Troyalı[3] ve Yunan bilgin[4] de kim
Onların yaptıkları keşiflerin yanında;
Dili tutulur Traianus'un[5] ve İskender'in
Şanlı zaferlerinin ününü duyduğunda;
Dilimdeki cesur yüreğidir Lusitani'nin,[6]
Boyun eğdi Neptün[7] ve hatta Mars[8] da.
Antik mousanın[9] söylediklerinin anlamı da ne,
Yükselirken tarihte daha ali bir efsane.

Tejo[10] Nehri'nin perileri ve sizler,
Bende derin bir ilhamın kaynağısınız,
Işıltınızla parladı aciz dizeler
Canımda neşeyle akar ırmağınız
I.4 Verin dilime gür ve yüce nameler,
Sürükleyici tarzıyla beliğ olsun bu ağız,
Sizin suyunuzu da Phoibos[11] kutsadığı için
Kalmasın gerisinde Hippokrene[12] Çeşmesi'nin.

Bana bir kin verin, yüce ve sesi çok çıkan,
Farklı olsun hoş kaval ve flüt melodisinden,
Aradığım eda gürlek savaş borazanından,
Gönlü yananın belli olur hâli yüzünden;
I.5 İstediğim o meşhur halkınızın şarkılarından
Onlar ki nice yardım gördü Mars'ın elinden;
Şarkılarım söylensin yayılarak tüm cihana,
Böyle bir kutsiyeti sığdırabilirsem bu divana.

Kral I. Sebastiao'ya sesleniş

Ve siz Yüce Kralım,[13] Lusitani'nin tarihteki
Bekçisisiniz özgürlüğünün ve bağımsızlığının,
En küçük kuşkuyu bile barındırmaz ki
Gönenci küçük Hıristiyan vatanımızın;
I.6 Moro[14] ordularının kâbususunuz, siz ki
En büyük görkemisinizdir çağımızın,
Her şeye hükmeden Tanrı'nın ikramı dünyaya,
Dünyanın büyük kısmını sunmak için Tanrı'ya;

Sizsiniz çiçek veren filizi, yeni dalı,
En gözde İsa Mesih Ağacı'nın[15]
Değilken Caesar nesli[16] ya da başka Batılı,
Ya da hamisi geçinen Hıristiyanların[17]
I.7 (O ağaç okunur armanda, yazılı[18]
Bariz bir nişanı savaştaki başarının,
Onun ihsanı ordunun savaştaki kudreti
Çarmıhtan size kaldı Mesih'in bu serveti);

I.8
Siz kudretli kralısınız, Yüce Krallığın
İlk olarak selamlayan doğan güneşi,
Onu siz izlersiniz yine ortasından arzın,
Sizsiniz ufukta batışındaki son eşi,
Zamanıdır egemenliğinizin ve kızgınlığınızın;
Sefil atlılar, İsmailoğullarına[19] karşı
Ve doğulu Türk'e,[20] putperest Pagan'a[21]
Hadsizce bakan kutsal ırmağın[22] tadına.

I.9
Haşmetini göklerden biraz indirin
Hayranlık duyduğum bu taze fidanın,
Görkemini sergiler yaşlı bir bilgenin
Layıkısınız semada ebedî tapınağın,
Gözleriniz sembolü içten iyiliğin
Aşağıya baksanız görünen açık bir alın.
Kahraman halkın size sevgisi ölçülmez
Azdır anlatılsa da dizelerde sayısız kez.

I.10
Göreceksin ki, vatan sevgisi asla
Satılmaz ucuz ödüllere, denktir sonsuzluğa
Çok daha yücedir ucuz ödüle kıyasla.
Ana vatanımı tanıtmak tüm insanlığa
Ululları söylerim dinleyene can kulağıyla
Bağlı olan en yüksek hükümdarlığa
Anlarsınız o zaman, dünyanın hâkimi mi
Olmak daha değerli, yoksa bu milletin mi.

I.11
Yazımda yer yoktur düzmece kahramanlıklara
Görmezsin hayalleri, efsaneleri, uydurmaları,
Övgüler dizmek halkınıza, baktığında yabancılara
Yüceltir mousanınki gibi arzulu kahramanları
Gerçek anıları ne çoktur baktığında onlara
Aşar, gerisinde bırakır nice müthiş hülyaları
Aşar Rodamonte'nin,[23] boş Rujeyru'nun,[24] sözlerini
Gerçek olsalardı bile geçecekti Orlando'nun[25] izlerini

I.12

Yavuz Nuno'nun[26] bahsinin sırasıdır,
Krala ve krallığa oldu nice hizmetleri.
Egas'a[27] ve Dom Fuas'a[28] nice yakışır,
Ansaydı onları Homeros'un dizeleri.
On iki Fransız şövalyesidir[29] sizlerin ayarı,
Magrisu[30] ve İngiltere fatihi on iki eri[31]
Size anlatayım Şanlı Vasco da Gama'yı[32] da,
Aeneas'ın bile ünü kalmadı onun yanında.

I.13

Fransa'nın asil kralı Charlemagne[33] ya da,
Caesar'dan bir anı dinlemek mi istersin.
O hâlde dinle Afonso'yu[34] ilk başta:
Şanını yabancılar istedikleri kadar gizlesin.
İstikrarı verdi krallığına nice nimetin yanında,
Kim var ki ülkesine böyle zaferleri ve hazineleri sersin.
Bir diğeri ise Joao'dur,[35] yenilmemiş akıncı,
Nice Afonsolar[36] üçüncü, dördüncü ve beşinci...

I.14

Dizelerim hiç geçer mi bahsetmeden,
Aurora'nın[37] diyarı Doğu'da olanları?
Bedenleri âdeta ali kılıçların demirlerinden
Gururla dalgalanır hep onların bayrakları
Unutmam Pacheco'yu,[38] korkulan kudretinden
Yine Tejo'nun ağladığı heybetli Almeidaları[39]
Azametli Albukerk'i,[40] Castro'yu[41] erlerin eri,
Saymakla bitmez ölümün silemediği niceleri.

I.15

İhmal ettim sizi, okurken şarkımın dizelerini,
Yüce Kralım, edilir mi hiç buna cüret,
Sürün krallığınızı, tutarak dizginlerini:
Nice yazılmamış şarkılara versin kudret.
Tatsınlar yeniden Luso'nun ezici bileğini,
(Bütün dünyada yaratan koca bir hayret)
Kalabalık orduların, eşsiz kişiliğinizin,
Afrika topraklarının, Doğu denizlerinin.

Cılız Moronun gözlerinin feri gitti,
Nasıl gitmesin, ecelini sizde gördü;
Sizi görünce barbarı, putperesti
Diz çöktü, kibirli boynu büküldü;
I.16 Tethys,[42] geçen denizlere hâkimiyeti,
Mülkünü size çeyiz olarak dürdü.
Ne verilmez ki bu yüze, manalı ve cemil,
Damat olarak düşler, oldu aşkından sefil.

Sizde görünür, Olympos Dağı'ndaki
İki atanızın[43] ruhları, namlı olan burada;
Biri barışın kurucusu, huzur verici ve baki,
Diğeri ise şanlı, kazandığı kanlı savaşlarda.
I.17 Görmeyi dilerler sizde de ihtişamı onlardaki,
Anılarını ve şaheserlerini aynı zamanda;
Size de yüce bir yer ayırırlar göklerde
Ebedî cennetin en yüksek mabedinde.

Kısıtlı zaman yetmez ki zatınızı isteyen
Her bir halkı yönetmeye yerkürede,
Bağışlayın hadsizliğimi bunları yazarken
Adınız anılsın isterim yeniden dizelerde,
I.18 Göreceksiniz tuzlu okyanusta seyrederken
Emrettiğiniz Argonautlarınızı[44] seferde,
Sığınacaklar hışımlı denizde himayenize,
Muhtaç olacaklar her daim himmetinize.

Engin okyanusta çıkmışlardı keşiflere,
Deli dalgalar yollarını şaşırtırken;
Tatlıca esiyordu rüzgârlar gidecekleri yere
Dolan yelkenleri gemilerini sürüklerken;
I.19 Daldıklarında önlerindeki beyaz köpüklere
Deniz nasibini almıştı bu bıçak darbesinden
Sunağında denizin kutsanmış suyunun,
Kurban ediliyordu güttükleri Proteus'un,[45]

Olympos Dağı'nda Portekizlilerin durumunu tartışmak için toplanan tanrılar kurultayı

Görkemli Olympos'un yüce tanrılarının,
Bakanları insan halkının meselelerine,
Çağrısına kulak verir yüce kurultayın,
Karar vermek için Doğu'nun kaderine.
I.20 Basarak üzerine güzel ve ışıltılı semanın,
Samanyolundan da gelirlerdi böyle yine,
Çağrılanlar davetiyle Tonante'nin,[46]
Hoş torunu vasıtasıyla yaşlı Atlante'nin.[47]

Bırakır gelirler Yedi Göğün[48] idaresini,
Bahşedilen daha ulvi bir kudret için,
Yüce göğü, yeri ve kızgın denizini,
Yönetenler dizginiyle sadece zihnin.
I.21 Görürler sadece o anda hepsi birbirini
Sakinlerini donmuş Arkturu[49] beldesinin,
Güneyin ve aynı zamanda diğer ülkelerin,
Şafak sökerken, pusuda beklediği güneşin.

Oradaydı onurlu ve asil Peder[50]
Volkan'ın[51] hiddetli şimşeklerini atan,
Yıldızlardaki billur tahtından seyreder,
Vakur bakışları, pürdikkat ve hükümran;
I.22 Simasında kutsi bir havayı resmeder,
Kutsiyet ki etten kemikten, olmuş insan;
Asâsıyla ve tacıyla parlak ışıklar saçan,
Öyle bir cevher ki daha ışıltılı elmastan.

Göz alıcılığıyla parlayan tahtlarda
Altından inciden değerli kat kat,
Almışlardı geri kalan tanrılar da
Akla ve kıdeme uyarak tertibat.
I.23 En asiller ve en eskiler başlarda
Daha aşağıya oturur, kim ise daha vasat,
Şöyle derdi Yüce Jüpiter lafın kısası,
Korku salan ve tok bir tonla sedası:

I.24 "Ey ebedî sakinleri ışıklı beldenin,
Ve yıldızlı kutbun, kristal tahtların,
İhtişamından güçlü Luso milletinin,
Eğer hâlâ aklı kaldıysa başlarınızın,
Malumu olmuştur açıkça herkesin,
Hak gayesi olduğu böyle ulu yazgıların,
Azametlerinden neredeyse dünya insanları,
Unutacak Asurluları, Persleri, Romalıları ve Yunanları.

I.25 "(Gördüğünüz gibi) Lütfedildi onlara
Küçük ve sade bir kuvvetle bile,
Meydan okumak donanımlı Morolara
Çıkarmak topraklardan sulanan serin Tejo ile,
Sonrasında da korkunç İspanyollara,[52]
İlerleyerek Yüce Sema'nın desteğiyle.
İşte böyle, her seferinde şan ve şöhret ile
Dönerler zaferlerinden kalan ganimetlerle

I.26 Tanrılar, hatırlayın bu eski hatırayı
Romulus'un[53] torunlarının akınında,
Viriatus[54] nasıl durdurmuştu o alayı,
Nice ün kazanmışlardı Roma savaşlarında.
Yine hatırlayın meşhur diğer vakayı;
Ve görün liyakatlerini yücelttikleri o ada,[55]
Komutanlarını görün yolcusu kutsal yolun,
Yareni olan ceylan kılığında bir ruhun.

I.27 Siz de iyi bilirsiniz ki, belirsiz ummanda
Sığınacakları yalnızca hafif gemileri var,
Cesaretle Doğu'nun geçilmemiş yollarında,
Afrika'nın ve Güney'in gücüne meydan okurlar;
Bulunurlar binbir türlü farklı diyarda
Kiminde gündüz uzun, kiminde ise dar,
Hırslarıyla peşine düştükleri bir hülya,
Varmak için güneşin beşiği olan Doğu'ya.

I.28

Vadetti onlara bir yazgıyı ebedî Felek,
O yazgıdır ki kırılmaz âdeta ferman.
Uzun süre boyunca hükmetmek,
O denizlere güneşi kıpkızıl doğan.
Sert kışa, buz gibi sulara direnerek,
Âdeta açılan denizcinin içini donduran,
Bana öyle gelir ki yerine getirdiler şartları,
Görmek için nice arzuladıkları karaları.

I.29

Gördüğünüz gibi, güçlüce omuzladılar
Bu keşiflerde çok büyük yükleri,
Nice farklı iklimler ve sert havalar…
Hiddetle göğüslediler ters esen yelleri
Hükmüm odur, yerleşik olsunlar,
Afrika'nın bu kıyısı olsun refikleri
Dinlenince uzun yol yorgunu kafile
Devam etsin uzun rotasına dinçlikle."

I.30

Lafları işte bunlardı Jüpiter'in,
Tanrılar sırasıyla verirken cevap,
Hükümleri farklıydı her birinin,
Ortaya döküldü farklı farklı esbap
İtirazı geldi Tanrı Bakkhos isimlisinin
Söylediklerine Jüpiter'in, erbab erbab.
İçinden geçirdi, azalacağını değerinin[56]
Doğu'ya varırsa kafilesi Lusitanilerin.

I.31

Oydu ki ulu Kader tanrılarından duyduğu;
Çıkıp gelecekti güçlü bir millet İspanya'dan,
Açık denizden, Hint'e geçecekti buyruğu,
Tüm kıyılarına, Doris'in[57] suyuyla ıslanan,
Ve söndürecekti şanını nicedir koruduğu,
Pabucu dama atılacaktı bu başarılardan.
Namını kaybetmenin derindir sızısı
Nisa'nın[58] hafızasındadır hâlâ hatırası.

I.32

Zaptettiklerini görür bütün İndus Nehri'ni.
Çalamaz der kimse, bu gaminet benimdir,
Duyar Hindistan'ı yenişlerinin ezgilerini,
Söylerken Parnassos'tan[59] içen bin şair.
Anlar iyice bu millet silecek şanlı mazisini
Bir gemiyle kaybolacak ne varsa namına dair
Hani unutur ya unutma pınarından[60] içenler
O da unutulacak varırsa oraya güçlü Portekizliler.

I.33

Güzellik sultanı Venüs karşı çıkar ona,
Destekçisidir Lusitani halkının
Hayran olduğundan üstün vasıflarına
Dengi görür sevdiği eski Romagna'sının;
Bakar yıldız gibi parlayan bağırlarına
Sergiledikleri topraklarında Tanca'nın,
Dillerine ise kesildiğinde kulak
Sanki Latincedir, bir iki farkla ufak.

I.34

Kythereia[61] şevke gelir işte bunlardan
Dahası anlar alametlerini Parkaların[62]
Tanrıçası olacaktı yolunu aydınlatan
Ulaştığı her diyarda savaşçı halkın.
Yani bir tanrı korkarken mazi olmaktan
Diğeri ise talibidir yüce bir namın,
Sürüp giden tartışmada iddialaşırlar;
İkisi de arkadaşlarıyla yardımlaşırlar.

I.35

Artan öfke geçiyordu güney ve kuzey yelini
Karanlık ormanda iç içe geçen ağaçlar,
Âdeta biçiyorlardı hunharca birbirlerini,
Alıp başını gitmişti hiddet ve çalkantılar,
Bağrışmalar inletiyordu tanrılar ilini,
Koca dağ kaynıyordu, yırtılırken yapraklar:
Böyleydi alevli hâli vaziyeti kalabağın,
Kutsal Olympos beldesinde, evi tanrıların.

I.36

Mars[63] tanrıçaya destek çıktı
Taraflar arasında o tartışmada.
Ya eskiden beri o sultana âşıktı
Portekiz halkının hakkı diyordu ya da.
Tanrıların arasında ayağa kalktı
(Yüzüne yansırken kasvetli bir eda)
Sapasağlam bir kalkan vardı kolunda,
Korku ve öfke saldığı er meydanında;

I.37

Miğferinin siperi saftı elmastan
Araladı siperini kendinden emin
Söz alarak bir adım öne çıktı saftan
Karşısında cesur ve çetin Jüpiter'in:
Tık tık tık! Vurmasıyla sustu divan,
Asâsıyla kenarına yüce sandalyesinin,
Gök inledi, kaçtı huzuru, Apollon'un[64]
Bayıldı sanki, feri söndü nurunun:

I.38

Ve dedi: "Hükümranlığınıza ey Pederimiz,
Yarattığınız her şey zatınıza boyun eğer
Kahramanlığını ve asaletini sevdiğiniz,
Diğer yarım küreyi arayan bu halk eğer
Kötü muamele görsün istemezseniz,
Bunu gösterir bugüne kadar verdiğiniz emirler,
Adil bir hâkim olarak dinlemeyin daha fazla,
Bahanelerini içleri dolu olanların kuşkuyla.

I.39

Bu dediğime eğer ki meylettiyse aklı
Galebe çaldıysa kaygısına aşırı
Bakkhos bile diyecektir bana haklı,
Portekiz keşifleriyle unutulacak olsa da hatırı
Bu tasa geçmelidir, değildir sağlıklı,
Yansıtır ancak olgunlaşmamış bir bağrı.
Birileri onları kıskandı diye, Felek'in
Hükmü değişmez, alınır karşılığı emeğin

Ve sen, efendimiz sahibi nice kudretin,
Düşünüp tarttığın bir karardan sakın ola,
Geri adım atma ki belli olsun haşmetin,
Acziyettir geri dönmek, çıktıysan bir yola.
I.40 Tez varsın, Merkür'e[65] böyle emredin,
Hafifçe esen rüzgârla ve keskin okla,
Göstersin gemilere bilgi kaynaklarını
Hindistan yolunu ve askerlerin duraklarını

Başını sallayarak rızasını gösterdi,
Kudretli Peder, bunlar anlatılınca.
Yüce Mars'ın, dediklerini beğendi.
Nektar[66] ikram etti, boylu boyunca
I.41 Samanyolu'na, kutsanmışların indi,
Tanrılar ayrıldı meclisten, birbiri ardınca
Hürmetlerini sunarak aziz babalarına
Çekildiler bir bir kendi konaklarına.

Mozambik Adası yakınlarına gelen Vasco da Gama filotillasının başından geçenler

İşte bu ali kurultay cereyan ederken,
Kudretli Olympos'un gök sarayında,
Savaşçı halk, okyanusa açmıştı yelken
I.42 Gidiyordu Güney ve Doğu rotasında
Daha Habeş sahillerine gelmeden,
Meşhur Sao Lourensu[67] Adası sonrasında
Typhon'u[68] aratmıyordu yakıcı güneşin harareti,
Tanrıların korkudan balık olduğu bırakıp asaleti.

Kafile hafif rüzgârlarla ilerliyordu,
Kim ki olursa göğün can paresi
Hava ve rüzgârlar da onun dostu olurdu,[69]
I.43 Hava açıktı, ve yoktu tehlike emaresi
Kayalık Prasso Burnu[70] geride kalıyordu
Habeş kıyılarında,[71] dünyanın eski beldesi.
Keşfettikçe getiriyordu önlerine umman,
Bir bir etraftaki ıslattığı ve kuşattığı adalardan.

I.44

Vasco da Gama, ordunun güçlü direği,
Fedai, düşünmeden büyük işlere atılan,
Zincir vurulamazdır yüce ve asil yüreği,
Felek'in de destek çıktığı kul her zaman.
Görmediğinden daha fazla bekleme gereği
O topraklarda, vaziyet ıssız olduklarından,
Devam etmeyi düşündü oyalanmadan,
Ama düşündüğü gibi olmadı bahtına çıkan.

I.45

İşte birden, yanlarında bitiverdi,
Küçük sandallar, en yakınlardaki,
Topraklardan çıkıp geldikleri belliydi,
Dev yelkenleri büyülü kanatlar sanki.
Neşeden tüm tayfalar hareketlendi.[72]
Tüm gözler onlara kilitlenir zoraki.
"Kim acaba bu halk?" (kendi kendinlerine)
"Sultanları kim, âdetleri neler, şeriatları ne?"

I.46

Gemilerin hâlleri şu şekil üzere
Çeviktirler, hem uzun hem de ince
Akarlar güvenip de hasırdan yelkenlere
Palmiye yapraklarından, örülmüş güzelce
Tamamen zenciydiler bakınca içindekilere,
Phaeton[73] toprakları kavurduğundan körce,
Sakarlığından, yanmıştı ya mazide yerküresi
İyi bilir bunu Po[74] ve Lampedusa hemşiresi.

I.47

Giyiniklerdi, pamuk bezden elbiseleri,
Farklı renklerden, beyaz ve çizgili;
Bellerinin etrafına dolamış kimileri.
Kimileriyse kolları bağlamıştı kibirli.
Çıplak duruyordu kuşaklarının üzerleri;
Kuşanmışlar hepsi, kılıçlı ve de hançerli;
Kafalarındaki geleneksel takke ile gezerek,
Seyrediyorlardı gür borazanlarını öttürerek.

Bayraklarla ve kollarıyla işaret ederlerdi
Dedikleri belli, Lusitaniler beklesinler;
Kafile, gemilerin burunlarını hafifçe çevirdi,
Adaların kenarında dinlenmek istediler.
I.48 Denizciler ve tayfaların ömrü belki biterdi,
Ama yine de nasıl bitsin bu gemide işler.
Yelken direğinden yelkenler toplandı
Atılınca demir gemilere denizin kanı sıçradı.

Sallar demir bile atmadan yanaştılar
Yabancılar tırmandı gergin halatlardan.
Sıcak kanlı tavırlarla, gülen simalar.
Onları ağırlayacaktı Yüce Kaptan.[75]
I.49 Hemen kuruldu tam teşekkül sofralar.
Sunuldu Lieu'nun[76] ürettiği şaraptan.
Dolduruldu o likörle cam kadehleri,
Kabul etti her şeyi Phaeton'un kül ettikleri.

Neşeyle yerken bilmek isterlerdi,
Arap dilinde, geldikleri yerleri,
Ne ararlardı, neredendiler ve kimlerdi,
Hangi denizlerden geldi geçti seferleri?
I.50 Güçlü Lusitaniler onlara karşılık verdi,
Cevaplarında açık etmeden tüm niyetleri:
"Biz Batı'dan gelen Portekizlileriz
Doğu'nun topraklarını arayarak gezeriz.

Deniz boyunca geçtik ve keşfettik,
Bütün Kallisto'yu[77] ve Antartika'yı,
Bütün Afrika kıyılarını bir bir geçtik;
Gördük bir değil çeşit çeşit yeri ve semayı;
I.51 Efendimiz çok sevilen güçlü bir Melik,
Herkesin arzuladığı tebası olmayı,
Onun uğruna yolumuz değil sırf açık deniz
Akheron[78] Nehri olsa bile gülerek gireriz.